

Wer 1 z dnia 05.12.2023

**WYTYCZNE GŁÓWNEGO LEKARZA WETERYNARII
DOTYCZĄCE WARUNKÓW UTRZYMANIA PTAKÓW Z
GATUNKU KURA DOMOWA, W STADACH
REPRODUKCYJNYCH ODCHOWUJĄCYCH KURCZĘTA
NA KURY NIOSKI ORAZ WYLĘGARNI DROBIU**

Wprowadzenie:

Celem niniejszego dokumentu jest wskazanie prawidłowych praktyk dotyczących przeprowadzania kontroli warunków utrzymywania drobiu gatunku kura (*Gallus gallus*) w zakładach utrzymujących:

- mniej niż 350 kur niosek,
- mniej niż 500 kurcząt brojlerów,
- stada reprodukcyjne,
- kurczęta w odchowie.

Wymagania w zakresie warunków utrzymywania wynikające z dyrektywy Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. *dotyczącej ochrony zwierząt hodowlanych* (Dz.Urz.UE.L 1998 Nr 221, str. 23) zostały zaimplementowane prawodawstwa krajowego w przepisach ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o ochronie zwierząt* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1580).

1) sposób sprawowania opieki przez właściciela –

Posiadacz drobiu powinien zapewnić ptakom właściwą opiekę poprzez:

- zapewnienie odpowiednich warunków utrzymywania,
- dobór odpowiedniego sprzętu i wyposażenia,
- odpowiednie żywienie,
- minimalizowanie wpływu negatywnych czynników,
- zwracanie uwagi na objawy wskazujące na zaburzenia zdrowotności i behawioru stada.

W przypadku zatrudnienia personelu zewnętrznego, posiadacz zwierząt powinien zapewnić przeszkolenie personelu w celu zapewnienie odpowiedniej wiedzy w zakresie opieki nad ptakami. Ważne jest, aby personel był w stanie odróżnić normalne zachowanie i oznaki zdrowia ptaków od zachowania nietypowego i oznak wskazujących na zły stan zdrowia.

W przypadku choroby ptakom należy zapewnić opiekę lekarsko weterynaryjną. Ptaki słabe lub zranione powinny być oddzielone od stada.

Utrzymujący zwierzęta gospodarskie przechowuje przez okres 3 lat dokumentację weterynaryjną dotyczącą przebiegu leczenia, przeprowadzonych zabiegów weterynaryjnych oraz padłych zwierząt.

2) kontrola stada przez właściciela-

Ptaki powinny być kontrolowane przynajmniej raz dziennie. W przypadku odchowalni zaleca się, aby w szczególności na początku odchowu kontrolować stado co najmniej 2 razy dziennie. Jest to istotne ze względu na konieczność przyzwyczajania ptaków do obecności człowieka, co wpływa na socjalizację ptaków.

Kontrola stada powinna obejmować co najmniej ocenę kondycji ptaków oraz zmian wskazujących na chorobę. W trakcie kontroli należy zwrócić uwagę na :

- sposób oddychania

- stan upierzenia
- oznaki kanibalizmu
- sposób poruszania się zwierząt
- reakcje na bodźce, w tym na obecność człowieka
- odchody.

Pomieszczenia inwentarskie powinny być wyposażone w stałe lub przenośne oświetlenie umożliwiające przeprowadzenie kontroli o każdej porze, niezależnie od światła naturalnego.

Padłe ptaki powinny być usuwane z pomieszczeń lub klatek, przynajmniej raz dziennie. Upadki powinny być rejestrowane.

3) wymagania dotyczące pomieszczeń i sprzętu używanego do obsługi zwierząt

Pomieszczenia dla zwierząt powinny być utrzymywane w czystości, bezpieczne dla zwierząt, tj. pozbawione ostrych krawędzi i innych wystających elementów, które mogłyby powodować urazy. Pomieszczenia inwentarskie powinny być wyposażone w stałe lub przenośne oświetlenie umożliwiające przeprowadzenie kontroli o każdej porze, niezależnie od światła naturalnego. Należy zapewnić regularne usuwanie odchodów z pomieszczeń, w których przebywają ptaki. Sprzęt powinien być wykonany z materiałów nieszkodliwych dla zwierząt.

Dokładne czyszczenie i dezynfekcja pomieszczeń dla kur powinny być przeprowadzona po depopulacji kurnika.

4) system utrzymania zwierząt –

Systemy utrzymania w pomieszczeniach inwentarskich to :

- a) w klatkach jednopoziomowych lub wielopoziomowych,
- b) bez klatek jednopoziomowo lub wielopoziomowo.

Ptakom należy zapewnić odpowiednie wzbogacenie środowiska. Do podstawowych form wzbogacenia środowiska dla drobiu należą:

- ściółka;
- grzędy;
- gniazda;
- kąpiele piaskowe.

Wczesne doświadczenia z użyciem różnych rodzajów wzbogacania sprzyjają rozwojowi zachowań właściwych dla kur. Przebywanie w ubogim środowisku może powodować problemy behawioralne np. wydziobywanie piór może wynikać z braku możliwości zażywania kąpiele piaskowych lub możliwości grzebania.

W przypadku odchowalni wskazane jest utrzymywanie kurek w takim systemie w jakim będą utrzymywane jako kury nioski, aby uniknąć stresu wynikającego z przejścia do warunków, których ptaki nie znają.

5) Minimalne wymagania dla utrzymywania kur w odchowalniach niosek –

1. Powierzchnia klatki, w przeliczeniu na jednego ptaka, powinna wynosić:
 - a) do 6. tygodnia życia - co najmniej 0,035 m²,
 - b) powyżej 6. do 16. tygodnia życia - co najmniej 0,055 m²,
 - c) powyżej 16. tygodnia życia - biorąc pod uwagę, iż najczęściej kurki w wieku 16 tyg., wstawiane są już do docelowych klatek polecane jest stosowanie wymiarów dla kur niosek tj. powierzchnia klatki przypadającą na 1 ptaka powinna wynosić co najmniej 750 cm², w tym powierzchnia użytkowa bez gniazda powinna wynosić co najmniej 600 cm², a powierzchnia całkowita klatki powinna wynosić co najmniej 2000 cm²,
2. wysokość klatki dla kur do 16. tygodnia życia powinna wynosić co najmniej 0,35 m, dla kur powyżej 16 tyg. - co najmniej 45 cm;
3. szerokość klatki powinna wynosić co najmniej 30 cm;
4. stopień nachylenia podłogi nie powinien być większy niż 8° lub 14%,
5. wyposażenie klatki powinno obejmować:
 - pojemnik na paszę; w przypadku kur od 16 tyg. o długości 0,1 m x liczba ptaków w klatce,
 - pojemnik na wodę lub poidła lub kubeczkowe dostępne dla każdej z kur znajdujących się w klatce,
 - grzędę – kurki już od 7 dnia życia powinny posiadać dostęp do grzęd; badania wskazują, że w przypadku posiadania wczesnych doświadczeń w zakresie grzędowania, w późniejszym okresie u kur rzadziej dochodzi do znoszenia jaj na podłodze oraz do wydziobywania kloaki. nie może stanowić części podłogi;
 - ściółkę w ilości umożliwiającej kurom dziobanie i grzebanie; ściółkę może stanowić dowolny kruchy i sypki materiał umożliwiający kurom realizację potrzeb etologicznych, tj. grzebania. Jako ściółka może być użyta sztuczna trawa, na którą wysypana została pasza;

6) minimalne wymagania dla utrzymywania kur niosek w stadach poniżej 350 ptaków oraz stad reprodukcyjnych kur w klatkach – zaleca się stosowanie norm takich jak obowiązują w przypadku utrzymywania kur niosek w systemie klatkowym.

7) minimalne wymagania dla utrzymywania kur w odchowalniach niosek w systemie bezklatkowym

1. Powierzchnia dostępna dla ptaków powinna wynosić przynajmniej
 - a) do 3. tygodnia życia - 35 sztuk/ m²
 - b) powyżej 3. do 5. tygodnia życia - 22 sztuki/ m²,
 - c) powyżej 5. do 16 tygodnia życia - 17 sztuk/ m²;
 - d) powyżej 16 tyg. życia – 9 sztuk/m²

2. Ściółka powinna znajdować się co najmniej na 1/3 powierzchni podłogi. Na wstępnym etapie odchowu piskląt dobre rezultaty przynosi stosowanie papieru do odchowu piskląt.

3. Wyposażenie kurnika powinno obejmować

- urządzenia do karmienia - liniowe lub kołowe pojemniki na paszę
Kurki w okresie odchowu są bardziej wrażliwe niż dorosłe kury, dlatego ograniczony dostęp do urządzenia do karmienia może powodować wzrost agresji w stadzie oraz różnice w rozwoju ptaków.
- urządzenia do pojenia: liniowe lub kołowe pojemniki na wodę; albo poidła kropelkowe lub kubeczkowe
Istotne jest umieszczenie poidła na poziomie dostosowanym do wysokości ptaków.
- grzędą powinna być umieszczona ponad poziomem podłogi, gdyż tylko wtedy spełnia potrzeby behawioralne ptaków;

8) **minimalne wymagania dla kur niosek w stadach poniżej 350 ptaków oraz stad reprodukcyjnych kur w systemie bezklatkowym**– zaleca się stosowanie norm takich jak obowiązują w przypadku utrzymywania kur niosek w systemie bezklatkowym.

9) **pozostałe warunki utrzymania:**

- a) Ptaki powinny mieć zapewniony dostęp do światła naturalnego bądź światła sztucznego; zaleca się, aby oświetlenie kurnika wynosiło ok. 10 lux; w przypadku gdy kurnik oświetlany jest światłem sztucznym należy stosować 24-godzinny dzień świetlny, który zawiera nieprzerwane okresy ciemności aby kury mogły odpocząć i aby uniknąć problemów, takich jak niedobór odpornościowy i anomalie oczne. Od 15 dnia życia okres ciemności powinien trwać 8 godzin. Należy przewidzieć wystarczająco długi czas zmierzchu, gdy światło jest stłumione, aby kury mogły usadowić się bez przeszkód lub urazów.
- b) Temperatura oraz względna wilgotność powietrza powinny być utrzymywane na poziomie nieszkodliwym dla zwierząt.

Układ termoregulacji rozwija się u ptaków ok. drugiego tygodnia życia dlatego pisklęta powinny być utrzymywane w wysokiej temperaturze ok. 32°C (pomiaru temperatury należy dokonywać w strefie przebywania piskląt na wys. 5 cm od podłogi). Gdy temperatura jest właściwa pisklęta są ruchliwe i równomiernie rozmieszczone w pomieszczeniu; gdy temperatura jest zbyt niska pisklęta skupiają się w gromady w pobliżu źródła ciepła. W trzecim tyg. temperaturę należy obniżyć do 30°C, a później stopniowo zmniejszać o 1°C.

Optymalna temperatura dla kur niosek powyżej 11 tygodnia życia w pomieszczeniu z dodatkowym źródłem ciepła powinna mieścić się w przedziale 15 – 18°C, zaś w pomieszczeniu bez dodatkowego źródła ciepła

optymalna temperatura to 17°C; dla kur niosek powyżej 20 tygodnia życia w pomieszczeniu z dodatkowym źródłem ciepła temperatura powinna mieścić się w przedziale 13 – 16°C, zaś w pomieszczeniu bez dodatkowego źródła ciepła optymalna temperatura to 15°C; natomiast wilgotność względna powietrza w kurniku powinna mieścić się w granicach 60-70%,

- c) Poziom szkodliwych gazów powinien być utrzymywany na poziomie nieprzekraczającym:
 - 2 500 ppm w przypadku dwutlenku węgla (CO₂),
 - 10 ppm w przypadku siarkowodoru (H₂S),
 - 26 ppm w przypadku amoniaku (NH₃);
- d) Poziom hałasu w kurniku powinien być zminimalizowany tzn., czy wentylatory, taśmociągi powinny być skonstruowane, umieszczone, obsługiwane i utrzymywane tak, aby powodowały możliwie najmniejszy hałas; natężenie dźwięków nie powinno przekraczać 65-70 db.
- e) Zwierzęta powinny mieć zapewniony stały dostęp do poidel z wodą oraz powinny być karmione co najmniej raz dziennie paszą dostosowaną do ich gatunku, wieku, masy ciała i stanu fizjologicznego,
Sprzęt przeznaczony do karmienia i pojenia powinien być wykonany i umieszczony w sposób minimalizujący możliwość zanieczyszczenia paszy i wody, a także, czy sposób jego umieszczenia pozwala na bezkonfliktowy dostęp zwierząt do paszy i wody,

10) Zabiegi na zwierzętach

W przypadku odchowalni oraz wylęgarni, jeżeli przeprowadza się zabiegi przycinania dziobów to zabiegi te powinny być wykonywane nie później niż w 9 dniu życia ptaków przez lekarza weterynarii, technika weterynarii lub pod ich kontrolą.

W przypadku wylęgarni drobiu, brakowane pisklęta mające nie więcej niż 72 godziny oraz zarodki w jajach są uśmiercane, metodami opisanymi w rozporządzeniu Rady 1099/2009 w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania, tj. poprzez:

- macerację (natychmiastowe zmiażdżenie całego zwierzęcia),
- użycie CO₂.

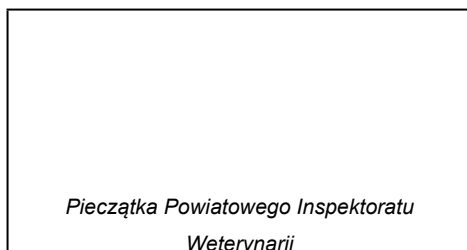
Zatwierdził:

Paweł Niemczuk

GŁÓWNY LEKARZ WETERYNARII

Załączniki:

1. Lista kontrolna SPIWET – dobrostan kura domowa
2. Lista kontrolna SPIWET – dobrostan

LISTA KONTROLNA SPIWET – dobrostan kura domowa

Data rozpoczęcia kontroli

Data zakończenia kontroli

Przerwy

PROTOKÓŁ KONTROLI Nr

prowadzonej na podstawie upoważnienia PLW w z
dnia nr

**Czynności kontrolne poprzedzono okazaniem legitymacji służbowej oraz
upoważnienia do przeprowadzenia kontroli.**

Niniejszy protokół jest przeznaczony do dokumentowania stwierdzonych niezgodności z
wymaganiami zawartymi w:

- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 572) - UOZ,

**Niniejszy protokół może stanowić podstawę do wdrożenia nakazowego
postępowania administracyjnego lub zawiadomienia organów ścigania
o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia.
Kontrolowany został poinformowany o jego prawach i obowiązkach w trakcie
kontroli.**

Imię i nazwisko rolnika, nazwa i forma prawna działalności lub imię i nazwisko przedsiębiorcy:		Weterynaryjny numer identyfikacyjny:
		Numer/y siedziby stada:
Adres gospodarstwa:		
Specyfikacja produkcji zwierzęcej:		
Gatunek :	Liczba sztuk z podziałem na grupy technologiczne:	System utrzymywania zwierząt w pomieszczeniu inwentarskim
drób	kury nieśne:	- chów klatkowy
	odchowalnia:	- chów bezklatkowy
	stado reprodukcyjne	
Dane właściciela/kierownika lub osoby przez niego upoważnionej zwanego w dalszej części „Kontrolowanym”:		

Imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe kontrolującego:					
I. CZĘŚĆ OGÓLNA		<i>P – ocena pozytywna, N – ocena negatywna, ND – nie dotyczy</i>			
Lp.	Zagadnienie	Podstawa prawna	P	N	ND
Dobrostan zwierząt					
1.	Kto utrzymuje zwierzęta gospodarskie jest obowiązany do zapewnienia im opieki i właściwych warunków bytowania.(UOZ art.12 ust.1)				
2.	Pomieszczenie inwentarskie wyposażono w stałe lub przenośne oświetlenie umożliwiające ich kontrolę i dogłębne badanie zwierząt o każdej porze.				
3.	Obieg powietrza, stopień zapylenia, temperatura, wilgotność względna powietrza i stężenie gazów są utrzymywane na poziomie nieszkodliwym dla tych zwierząt.				
4.	Zwierzętom gospodarskim, z wyjątkiem koni oraz świń do ukończenia 2 tyg. życia zapewniono stały dostęp do wody.				
5.	Chore lub ranne zwierzę gospodarskie otaczane jest niezwłocznie opieką, a w razie potrzeby izolowane, a jeśli wymaga tego stan zdrowia zwierzęcia utrzymuje się je na ściółce				
6.	Warunki chowu lub hodowli zwierząt nie mogą powodować urazów i uszkodzeń ciała lub innych cierpień (UOZ art.12 ust.2)				
7.	Pomieszczenia dla zwierząt gospodarskich, ich wyposażenie oraz sprzęt używany przy utrzymywaniu zwierząt wykonane jest z materiałów nieszkodliwych dla zdrowia zwierząt, oraz nadających się do, czyszczenia i dezynfekcji.				
8.	Wyposażenie i sprzęt przeznaczone do karmienia i pojenia zwierząt wykonane są i umieszczane w sposób minimalizujący możliwość zanieczyszczenia paszy lub wody oraz ułatwiający bezkonfliktowy dostęp zwierząt do paszy i wody.				
9.	Przy zastosowaniu mechanicznego lub automatycznego systemu wentylacji pomieszczeń inwentarskich, system ten zaopatrzony jest w: b. system alarmowy sygnalizujący awarię, c. system wentylacji awaryjnej.				
10.	Obsada zwierząt ponad ustalone normy powierzchni dla danego gatunku, wieku i stanu fizjologicznego jest zabroniona (UOZ art.12 ust.5).				
11.	Utrzymujący zwierzęta gospodarskie przechowuje dokumentację dotyczącą padłych zwierząt. <i>(UOZ art. 12 ust. 6a)</i>				
Opis niezgodności zaznaczonych w kolumnie „N” (Ocena Negatywna) oraz ich zakresu					
Zalecenia Kontrolującego					

Zastrzeżenia lub wyjaśnienia kontrolowanego do niniejszego protokołu
(także do ustaleń zawartych w załącznikach) ^{1,2}

Protokół sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach.
Jeden egzemplarz pozostawiono u Kontrolowanego

.....
(data i podpis Kontrolowanego)

albo, w przypadku odmowy przyjęcia, doręczono Kontrolowanemu za zwrotnym potwierdzeniem odbioru dnia
..... r.

.....
(data i podpis kontrolującego)

Adnotacja o odmowie wpuszczenia kontrolującego na teren gospodarstwa.

.....
(data i podpis kontrolującego)

Adnotacja o odmowie podpisania protokołu kontroli przez Kontrolowanego.^{2,3)}

.....
(data i podpis kontrolującego)

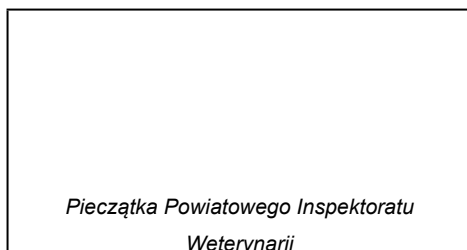
Protokół podpisali:

.....
(data i podpis Kontrolowanego)

.....
(pieczęć, data i podpis kontrolującego)

POUCZENIE

- 1) **Zastrzeżenia** do protokołu można zgłosić **w terminie 7 dni** od dnia otrzymania protokołu kontroli;
- 2) W przypadku odmowy podpisania protokołu, istnieje obowiązek złożenia na tę okoliczność, przez Kontrolowanego, **w terminie 7 dni** od daty otrzymania protokołu, **wyjaśnień** dotyczących przyczyn odmowy podpisania protokołu kontroli.
- 3) Odmowa podpisania protokołu kontroli nie stanowi przeszkody do podpisania go przez kontrolującego i realizacji ustaleń kontroli.

LISTA KONTROLNA SPIWET – dobrostan wylęgarnia drobiu

Data rozpoczęcia kontroli

Data zakończenia kontroli

Przerwy

PROTOKÓŁ KONTROLI Nr

prowadzonej na podstawie upoważnienia PLW w z
dnia nr

Czynności kontrolne poprzedzono okazaniem legitymacji służbowej oraz upoważnienia do przeprowadzenia kontroli.

Niniejszy protokół jest przeznaczony do dokumentowania stwierdzonych niezgodności z
wymaganiami zawartymi w:

- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997r. o ochronie zwierząt
- rozporządzenia Rady 1099/2009 w sprawie ochrony zwierząt podczas usmiercania
-

**Niniejszy protokół może stanowić podstawę do wdrożenia nakazowego
postępowania administracyjnego lub zawiadomienia organów ścigania
o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia.**

**Kontrolowany został poinformowany o jego prawach i obowiązkach w trakcie
kontroli.**

Imię i nazwisko rolnika, nazwa i forma prawna działalności lub imię i nazwisko przedsiębiorcy:		Weterynaryjny numer identyfikacyjny:
		Numer/ y siedziby stada:
Adres gospodarstwa:		
Specyfikacja produkcji zwierzęcej:		
Gatunek :	Liczba sztuk z podziałem na grupy technologiczne:	System utrzymywania zwierząt w pomieszczeniu inwentarskim
drób	kury nieśne:	- chów klatkowy
	odchowalnia:	- chów bezklatkowy
	stado reprodukcyjne	
Dane właściciela/kierownika lub osoby przez niego upoważnionej zwanego w dalszej części „Kontrolowanym:		

Imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe kontrolującego:					
I. CZĘŚĆ OGÓLNA		<i>P – ocena pozytywna, N – ocena negatywna, ND – nie dotyczy</i>			
Lp.	Zagadnienie	Podstawa prawna	P	N	ND
Dobrostan zwierząt					
1.	Kto utrzymuje zwierzęta gospodarskie jest obowiązany do zapewnienia im opieki i właściwych warunków bytowania.(UOZ art.12 ust.1)				
2.	Zabiegi przycinania dziobów wykonywane są nie później niż w 9 dniu życia ptaków przez lekarza weterynarii, technika weterynarii lub pod ich kontrolą				
3.	Uśmiercanie piskląt oraz zarodków, zgodnie z przepisami rozporządzenia 1099/2009				
Opis niezgodności zaznaczonych w kolumnie „N” (Ocena Negatywna) oraz ich zakresu					
Zalecenia Kontrolującego					
Zastrzeżenia lub wyjaśnienia kontrolowanego do niniejszego protokołu (także do ustaleń zawartych w załącznikach) ^{1,2}					

Protokół sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach.
Jeden egzemplarz pozostawiono u Kontrolowanego

.....
(data i podpis Kontrolowanego)

albo, w przypadku odmowy przyjęcia, doręczono Kontrolowanemu za zwrotnym potwierdzeniem odbioru dnia
..... r.

.....
(data i podpis kontrolującego)

Adnotacja o odmowie wpuszczenia kontrolującego na teren gospodarstwa.

.....
(data i podpis kontrolującego)

Adnotacja o odmowie podpisania protokołu kontroli przez Kontrolowanego.^{2,3)}

.....
(data i podpis kontrolującego)

Protokół podpisali:

.....
(data i podpis Kontrolowanego)

.....
(pieczęć, data i podpis kontrolującego)

POUCZENIE

- 4) **Zastrzeżenia** do protokołu można zgłosić **w terminie 7 dni** od dnia otrzymania protokołu kontroli;
- 5) W przypadku odmowy podpisania protokołu, istnieje obowiązek złożenia na tę okoliczność, przez Kontrolowanego, **w terminie 7 dni** od daty otrzymania protokołu, **wyjaśnień** dotyczących przyczyn odmowy podpisania protokołu kontroli.
- 6) Odmowa podpisania protokołu kontroli nie stanowi przeszkody do podpisania go przez kontrolującego i realizacji ustaleń kontroli.